

Několik poznámek k zamýšlené rekodifikaci občanského zákoníku

Na počátku byla již deset let diskutovaná, avšak stále znovu odkládaná potřeba rekodifikace občanského zákoníku s tím, že dílčí, kosmetické změny dosavadního zákona z roku 1964 nevyhovují ani dnes, natož do budoucna. Odborníci na civilní právo se většinou shodují v konstatování, že obsah i systematika vnitrostátních soukromoprávních odvětví ...

Na počátku byla již deset let diskutovaná, avšak stále znovu odkládaná potřeba rekodifikace občanského zákoníku s tím, že dílčí, kosmetické změny dosavadního zákona z roku 1964 nevyhovují ani dnes, natož do budoucna. Odborníci na civilní právo se většinou shodují v konstatování, že obsah i systematika vnitrostátních soukromoprávních odvětví je přinejmenším zmatená, ne-li přímo špatná, což platí především pro občanský zákoník: na nevyhovující torzo socialistického občanského zákoníku z roku 1964 se neustále nalepují nové a nové nekonzistentní novely. Za jedno z východisek věcného záměru nového soukromoprávního kodexu, který po projednání v Legislativní radě odsouhlasila dne 18. dubna 2001 vláda, lze považovat též skutečnost, že vztahy mezi občanským zákoníkem, obchodním zákoníkem a zákoníkem práce (tj. základními kameny tří tradičně civilněprávních disciplín) zůstávají buď zbytečně komplikované a zčásti duplicitní (viz vztah mezi občanských a obchodním zákoníkem), nebo žádné (viz občanský zákoník vs. zcela samostatný zákoník práce). Existuje samozřejmě mnoho zastánců především oddělené existence pracovního práva, kde se do jisté míry prosazuje i veřejné právo, avšak myšlenka separátního pojetí uvedených právních odvětví vychází z překonaného a v demokratické společnosti neudržitelného ideologického pojmání práva. Jak trefně poznamenává Karel Eliáš (docent právnické fakulty Západočeské univerzity Plzeň), mnohé „výdobytky“ marxisticko-leninského popření existence soukromého práva, z něhož vzešly doposud víceméně přetrvávající koncepce samostatného práva pracovního, rodinného, hospodářského aj., se udržují při životě dosud a je jim (a to i na právnických fakultách) dopřáváno mimořádného sluchu.

Věcný záměr zbrusu nového občanského zákoníku (jako příhodnější se mi však jeví termín „soukromoprávní kodex“) počítá s radikální změnou přístupu právně interpretační i aplikační praxe ve smyslu odklonu od tradičního právního formalismu, který není jen dědictvím komunistické diktatury, nýbrž i historicky starších tradic právního pozitivismu. Vůdčí myšlenkou chystaného kodexu lze charakterizovat jako restauraci přirozenoprávního pojetí práva v našich končinách – za jeho kořeny bývá považován rakouský ABGB z počátku 19. století; vláda se výslovně zmiňuje o vládní osnově někdejšího československého občanského zákoníku z roku 1937: tato v mnohých detailech i podstatnějších oblastech úpravy zastaralá koncepce má být pro současné rekodifikační práce vzorem, pokud jde o kvalitní juristické vyjadřování, metodu zpracování, abstrakčnost, stručnost a hlavně celkovou promyšlenost textu. Ve věcném záměru mj. zaznívá myšlenka, že také pro soukromou sféru je nejcennější hodnotou člověk a jeho přirozené právo dbát o rozvoj a štěstí své i své rodiny způsobem, který bezdůvodně nepoškozuje druhé – zajištění realizace této ideje je označeno za základní účel občanského práva.

Co se týče systematiky záměru, nový kodex by měly tvořit: (A) obecná část, (B) rodinné právo, (C) absolutní majetková práva – držba, vlastnictví, věcná práva k věci cizí, zástavní právo a věcná břemena, a právo dědické, (D) relativní majetková práva – obligační právo, (E) ustanovení společná, přechodná a závěrečná. Návrh paragrafovaného znění kodexu má být podle rozhodnutí vlády vypracován do 31. 12. 2002, což se vzhledem k rozsáhlosti zamýšlené úpravy (předpokládá se cca 2500 paragrafů) zdá být více než optimistickým termínem. S účinností nového soukromoprávního kodexu podle mého názoru nelze počítat dříve než za pět let; zároveň bude nezbytné novelizovat řadu navazujících právních předpisů (např. obchodního zákoníku, zákoníku práce aj.), aby úprava soukromého práva v ČR byla vnitřně soudržná a bezrozporná.

Obecná část rekonstrukce si zaslouží zvýšenou pozornost, neboť v ní má být definován princip, který operuje s pojmy jako cit pro spravedlnost, krutost či bezohlednost při používání právního předpisu apod. Mnozí odborníci se domnívají, že v současnosti u nás přetrvává vliv komunistického právního uvažování, které staví na absolutizaci litery zákona (právo v předlistopadové době „vynikalo“ kasuističností a detailní úpravou co nejširšího okruhu oblastí společenského života). S jejich názorem, že formalistický výklad zákonů vytváří a podporuje atmosféru, kdy se zvrácená vynalézavost, vychytralost při doslovném výkladu textu zákona bez ohledu na jeho smysl a účel stává „společenskou normou“, lze souhlasit. Na druhou stranu se však musíme pozastavit nad snahou autorů věcného návrhu nového soukromoprávního kodexu vtělit do jeho textu formulace tohoto typu (nebo v nepatrně odlišném znění): uplatňování právnických schémat při použití právního předpisu nesmí vést ke krutosti či bezohlednosti, urážející obyčejný lidský smysl pro spravedlnost účel a smysl. Takováto zásada působí v českém právním řádu poněkud nepatřičně a možná i nelogicky. České právo je systémem psaného práva s tím, že se v platných občanskoprávních předpisech objevují též pojmy typu „dobré mravy“ či „obcházení zákona“, a to ve vztahu k právním úkonům. Pokud by orgány aplikující právo měly posuzovat jak cizí, tak i vlastní „právní konstrukce“ z hlediska „obyčejného lidského citu pro spravedlnost“, dostávaly by se na tenký led, kdy by bylo nutno posuzovat spravedlnost jak použití, tak i nepoužití těchto právních konstrukcí, nehledě k nutnosti nadřadit přitom zpravidla zájem jedné sporné strany zájmu strany druhé. Podle mého názoru by taková zásada vnášela do kontinentálního právního řádu ČR značně nesourodý a osamocený prvek korekce psaného práva neurčitým pojmem ekvity, spravedlnosti a český soudce, jinak svázán psaným právem (jehož součástí jsou do značné míry též dobré mravy a v některých případech i právní zásady nejrůznějšího charakteru), by najednou disponoval bezpříkladnou možností volnosti uvážení. Tím by samozřejmě trpěla právní jistota účastníků zejména soudního řízení, na níž je nutno bezvýhradně trvat. K předcházení zcela zjevným krutostem či bezohlednostem při aplikaci zákona tedy nelze použít absurdní „cenzuru“ při vytváření „právnických konstrukcí“ (tento démonizovaný pojem totiž neznamena nic jiného než uvažování v mezích platného práva, jehož součástí jsou v občanském právu jak „dobré mravy“, tak „zákaz obcházení zákona“ implicitně předpokládající též „výklad zákona podle litery, účelu i smyslu“, a následné vyvozování důsledků, možných způsobů chování na základě korektních metod interpretace práva), nýbrž usilovat o lepší využívání již existujících, avšak roztržštěných „pojistik“, zejména již zmíněné kategorie „dobrých mravů“ či „pravidel slušnosti a občanského soužití“ v zákoníku práce, a jejich sjednocení pro celou oblast soukromého práva.

© EPRAVO.CZ – Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nový zákon o veřejných dražbách, aukce a obávkové metody](#)
- [Pohled přes hranice – natáčení pornografických klipů jako důvod výpovědi z nájmu bytu](#)

- [Nařízení EU o umělé inteligenci a jeho dopady na využití jazykových modelů v advokátní praxi](#)
- [Revize zájezdové směrnice: co přináší, co hrozilo a co to znamená pro praxi](#)
- [Kupní smlouva o převodu nemovitosti bez uvedení výše kupní ceny](#)
- [Druhá „tlačítková novela“: povinné tlačítko pro odstoupení od smlouvy](#)
- [Souhlas s veřejným užíváním pozemku jako překážka nároku na bezdůvodné obohacení - nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2541/25](#)
- [Kupní smlouva bez přesného určení kupní ceny](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 36.: Doložka o mlčenlivosti](#)
- [Detekce podezřelého obchodu v kontextu hazardních her](#)
- [AI omnibus](#)